

NƏSİMAN YAQUBLU¹

BİR DAHA ÜCRƏNGLİ BAYRAĞIMIZIN MƏNASI HAQQINDA

Açar sözlər: üçrəngli bayraq, Azərbaycan, M.Ə.Rəsulzadə, Ə.Hüseynzadə

Yüz ilə yaxın bir müddətdir ki, üçrəngli dövlət bayrağımız insanlarımız üçün müqəddəs ideal rəmzinə çevrilib. Mövcudluğunun 18 ayı dövründə (1918-ci il noyabrın 9-u - 1920-ci il aprelin 27-si) ən istekli bir varlıq kimi sevilib, əzizlənilib, adına və hüsnünə şeirlər yazılıb, mahnılar bəstələnilib. Sovetlər Birliyindəki mövcud rejim üçrəngli bayrağımızın başımız üzərindən asılmasını və hətta təsvirini belə qadağan etsə də, onu ürəklərində yaşadan insanlar istiqlal şairimiz Əhməd Cavadın bu sözlərini təkrarlayırdı:

Çoxdandır ayrı düşdüm
Üç boyalı bayraqdan.
A dostlar, mən yoruldum,
Bu gizli aqlamaqdan.

Bəs xalqımızın başı üzərində yüz il əvvəl dalğalanmış və bu gün də mövcud olan bayrağımızın yaranma tarixindən, onun mənasından, ağ ayparanın və səkkiz guşənin nə olduğundan, hansı ideyalardan qaynaqlandığından yetərinə məlumatlıyıq?

1918-ci ilin 28 Mayında tarixdə sayca 114-cü türk dövləti olan Azərbaycan Cümhuriyyəti quruldu. Bu Cümhuriyyət özündən əvvəlki 113 dövlətdən ideoloji əsaslarına görə tam fərqlənirdi. Belə ki, ilk dəfə idi ki, bütün müsəlman və türk dünyasında milli kültür ənənələrinə, demokratik prinsiplərə söykənən Avropa sisteminə bir dövlət qurulurdu. Azərbaycan Milli Qurtuluş Hərəkatının böyük ideoloqu M.Ə.Rəsulzadə "Milli Azərbaycan Hərəkatının xarakteri" adlı məqaləsində yazırdı: "Milli ideoloji mənşəyi etibarən ilə Azərbaycan hərəkatı Şərqdəki milli qurtuluş ideyaları ilə, Qərbdə demokratiya cərəyanlarını özündə birləşdirən bir hərəkatdır" (5, s.2-5).

¹ Bakı Dövlət Universitetinin professoru, tarix üzrə elmlər doktoru.

M.Ə.Rəsulzadə belə bir hərəkatdan yaranan dövlətin isə məhz "Cümhuriyyət" olacağını hələ 1917-ci ildə "Açıq söz" qəzetində (1917-ci il, N 426, 17-30 mart) eyni adlı məqalədə "Cümhuriyyətdən-Cümhuriyyətə fərq var" deyərək yazırdı: "Məhkum sinif və millət gözü ilə baxıldıqda işıqlı (kübar) istibdad-qarasından, məşrutiyət-işıqlı istibdaddan, cümhuriyyət-məşrutiyətdən, cümhuriyyəti-ənam da (Xalq Cümhuriyyəti də) cümhuriyyəti-xasdan (imtiyazlı Cümhuriyyətdən) daha faydalı və daha müvafiq məqamdır... Var olsun Cümhuriyyəti-ənam! (yəni Xalq Cümhuriyyəti)".

M.Ə.Rəsulzadənin əsaslandığı Cümhuriyyət 1918-ci ildə mayın 28-də yarandıqdan sonra onun əsas rəmzi olan bayraq haqqında həmin ilin iyun ayının 21-də hökumətin qərarı verildi. Həmin qərardan: "Üstündə qırmızı fonda ağ səkkizguşəli ulduz və aypara təsviri olan qumaş Azərbaycanın bayrağı kimi təsdiq edilsin" (6, s.58).

Həmin dövrdə bayrağımız Osmanlı Türkiyəsinin bayrağı ilə eynilik təşkil edirdi. Fərq yalnız onda idi ki, Osmanlı Türkiyəsinin bayrağındakı hilal ayın qarşısındakı ulduz beş guşədən, Azərbaycan Cümhuriyyətinin bayrağında isə səkkiz guşədən ibarət idi.

İlk bayrağımız haqqında verilən qərar da (yəni eynən Osmanlı Türkiyəsində olduğu kimi) bir çox səbəblərlə izah edilir. Biz bununla türk xalqı olaraq böyük bir mədəniyyət sisteminə əsaslandığımızı sübut edirdik. Azərbaycanın xilasını da qarşdaş Türkiyənin köməyində gördük. Təsədüfi deyildi ki, 1918-ci ilin iyunun 4-də ilk siyasi, diplomatik və hərbi müqaviləni də məhz Osmanlı Türkiyəsi ilə bağlamışdıq. Bundan əvvəl mövcud olan Zaqafqaziya Seymində fəaliyyət göstərən Azərbaycan nümayəndələri də (onların sayı 40-dan çox idi) siyasi istiqamətin Türkiyə olacağını müəyyənləşdirmişdilər.

Eyni zamanda, Gəncəyə gəlmiş Qafqaz İslam Ordusunun komandiri Nuru Paşanın ətrafındakı "ilhaqçı"lar qrupu da "biz müstəqil dövlət yox, məhz Türkiyəyə birləşmək istəyirik" – deyərək, ciddi təbliğat aparırdı. Hətta o zaman Nuru Paşanın təkidi ilə Milli Şura fəaliyyətini dayandırmış, Tiflisdə yaradılan 1-ci Hökumət Kabinəsi buraxılıb, Gəncədə Nuru Paşanın istəyincə 2-ci hökumət kabinəsi formalaşmışdı. Qırmızı rəngli bayrağımız haqqında olan qərar da məhz həmin gərgin məqamlarda – ikinci hökumət kabinəsi formalaşandan dörd gün sonra verilmişdi.

1918-ci ilin noyabrın 9-da isə üçrəngli dövlət bayrağımız haqqında qərar qəbul edildi: "Milli bayraq haqqında Azərbaycan hökuməti qərarları dəftərindən 9 noyabr 1918-ci il tarixli çıxarış:

Eşidildi: Nazirlər Şurası Sədrinin Milli bayraq haqqında məruzəsi. Qərara alındı: Yaşıl, qırmızı və mavi rənglərdən, ağ aypara və səkkizbucaq ulduzdan ibarət olan bayraq Milli bayraq hesab edilsin" (4, s.129).

Milli bayrağımızdakı göy rəng – türkçülüyü, qırmızı rəng – müasirliyi, yaşıl rəng – islam ideologiyasını ifadə edir.

Bəs bu dəyərləri özündə birləşdirən "türkləşmək, islamaşmaq, avropalaşmaq (firəngləşmək)" üçlük düsturunu böyük bir şüara çevirən ilk dəfə kim olub?

Qeyd edək ki, bütün türk milləti üçün böyük bir ideala və məqsədə çevrilən bu üçlük şüarının banisi türk dünyasının böyük mütəfəkkiri, Rusiya və Türkiyə universitetlərində təhsil almış əslən Azərbaycandan olan Əli bəy Hüseynzadədir. 1907-ci ilin iyul ayının 10-da Bakıda özünün nəşr etdiyi "Füyuzat" (xeyir,fayda mənasındadır) jurnalındakı bir məqaləsində "Türk hissiyyəti, islam etiqadlı, firəng qafalı" kimi ilk dəfə təqdim etdiyi bu fikri sonradan böyük mütəfəkkir Ziya Göyalp belə ifadə etmişdi: "Türk qanlı, islam imanlı, Avropa mədəniyyətli".

Bəs Ə. Hüseynzadə tərəfindən əsası qoyulan, Z.Göyalp tərəfindən inkişaf etdirilən "türkləşmək, islamaşmaq, avropalaşmaq" şüarı Azərbaycanın dövlət bayrağında niyə bir qədər fərqli olaraq öz əksini tapıb? Yəni dövlət

bayrağımızda rənglər bu ardıcılıqla verilib: göy, qırmızı, yaşıl. Göründüyü kimi, klassik şüardan fərqli olaraq, islamçılıq ikinci yerdən üçüncü yerə, müasirlik isə üçüncü yerdən ikinci yerə keçirilib. Bəs belə dəyişikliyin səbəbi nədir və kim bunu hansı məqsədlə edib?

1915-ci ilin oktyabrın 2-də Bakıda nəşrə başlayan "Açıq söz" qəzetinin ilk sayında baş redaktor M.Ə.Rəsulzadənin "Tutacağıımız yol" adlı baş məqaləsi çap edilmişdi. Həmin məqalədə M.Ə.Rəsulzadə vaxtilə Ə.Hüseynzadənin əsasını qoyduğu məşhur üçlük düsturunu belə təqdim edirdi: "Hər bir millət azadə yaşayış da tərəqqi edə bilmək üçün 3 əsasə istinad etmək məcburiyyətindədir: Dil, Din və Zaman... Dilcə - biz türkün, türklük milliyyətimizdir... Dincə - müsəlmanız. Hər bir din inananları arasında məxsusi bir mədəniyyət vücudə gətirmişdir ki, bu mədəniyyət də bir beynəlmilliyət səbəbi təşkil edir... Zamanca da – biz texnikanın, elm və fənnin möcüzələr yaradan bir dövründəyiz... Demək ki, sağlam, mətin və oyanıq məfkurəli bir milliyyət vücuduna çalışmaq istərsək ki, zaman bunu tələb ediyor – mütəlaqa 3 əsasə sarılmalıyız: Türkləşmək, müasirləşmək və islamaşmaq"(1).

Qeyd edildiyi kimi, M.Ə.Rəsulzadə 1915-ci ildə sonradan dövlət bayrağımızda öz əksini tapacaq fikirləri sıralamış və hələ o zaman Ə.Hüseynzadənin üçlük düsturunda dəyişiklik edərək, ciddi əsaslandıraraq müasirliyi önə çəkmişdi.

M.Ə.Rəsulzadə 1916-cı ilin oktyabr ayında yenə "Açıq söz" qəzetində çap edilən "Getdiyimiz yol" adlı baş məqalədə müasirləşməyə üstünlük verərək yazırdı: "Müasirləşmək – budur bütün millətləri sülh və nicat yoluna çıxaran böyük vasitə! Müasirləşməyən, yəni zaman və əsrindəki maddi və mənəvi vasitəyi-mədəniyyə ilə silahlanmayan bir toplum gərək qan və dilcə birləşmiş milliyyət və ya din, ruh və vicdanca tanışmış beynəlmilliyət olsun – mümkün deyil..." (2).

M.Ə.Rəsulzadənin müasirləşməyə verdiyi bu önəm sonradan müasir tipli bir Azərbaycan cəmiyyətinin qurulmasına da təsirini göstərdi. 1918-ci ilin noyabrında Mudros müqaviləsi şərtlərinə uyğun olaraq, Osmanlı Türkiyəsi öz

qoşunlarını Azərbaycandan çəkmək məcburiyyətində qaldı. İngilislərin ümumi nəzarətinə verilməmiş Bakıya gələn general Tomson hələ Ənzəlində olarkən "Mən Türkiyə intriqası ilə yaradılan bir dövlət tanımıram" deyərək, Azərbaycan istiqlalını şübhə altına almışdı. Belə bir vəziyyətdə ingilisləri və general Tomsonu Türkiyənin bayrağının oxşarı olan bir bayraqla qarşılaşmağa artıq səbəb qalmamışdı. Odur ki, 1918-ci ilin noyabrın 9-da qırmızı rəngli bayrağın yerinə üçrəngli bayrağın yaradılması haqqında M.Ə.Rəsulzadənin və onun başçılıq etdiyi Azərbaycan Milli Şurasının təklifi ilə qərar qəbul edildi. Bayraqdakı rənglərin təsviri və düzülüşü isə M.Ə. Rəsulzadənin "Açıq söz" qəzetindəki məqaləsindən götürüldü.

Həmin üçrəngli dövlət bayrağımız ilk dəfə olaraq 1918-ci ilin noyabrın 17-də Bakıda Dəniz Vağzalında ingilis generalı Tomsonun qarşılanma mərasimində göyə qaldırıldı. O zaman dövlət himnimiz olmadığından böyük bəstəkar Ü.Hacıbəylinin təklifi ilə onun "Leyli və Məcnun" əsərində Nofəlin səhnəyə gəlişində səsləndirilən coşdurucu musiqinin ("Heyratı" üstündə) çalınması qəbul edilir (Ü.Hacıbəyli indi səsləndirilən dövlət himnimizi sonradan bəstələyib). Qeyd edim ki, türklər 1453-cü ildə Konstantinopolu (İstanbulu) fəth edərkən bu musiqiyə oxşar bir marşla düşmən üzərinə hücum etmişdilər.

1918-ci ildə Bakıya gələn ingilislər üçrəngli bayrağımızın rəsmi olaraq dağalandırılmasına o qədər razılıq vermirdilər. Onlara təsir edən, bu fikri dərinləşdirən isə Bakıda yaşayan ermənilər və ruslar idi. "Müsavat" Partiyasının qurucularından olan M.Ə.Rəsulzadə öz xatirələrində yazırdı ki, ingilislər yalnız həftənin 1-ci və 4-cü günləri, yəni iclas keçiriləndə icazə verirdilər ki, Parlament binası üzərində milli bayrağımız dağalansın, iclas bitən kimi bayrağımızın endirilməsini tələb edirdilər.

1918-ci ilin 7 dekabrında Parlamentin açılış mərasimində M.Ə.Rəsulzadə bu sözləri söylədi: "Səadət və hürriyyət istiqlaldir. İştə bunun üçün, əfəndilər, müstəqil Azərbaycanı təmsil edən o üç boyalı bayraq Şurayı-Milliyə qaldırılmış, türk hürriyyəti, islam mədəniyyəti və müasir Avropa iqtidarı - əhraranəsini (azad adamlar

iqtidarını) təmsil edən bu üç boyalı bayraq daima başlarımızın üstündə ehtizaz edəcəkdir (dağalanacaqdır). Bir daha qaldırılmış bayraq bir daha enməyəcəkdir!" (6, s.124).

Böyük mütəfəkkir Ü.Hacıbəyli "Azərbaycan" qəzetində (1918-ci il, 9 dekabr) M.Ə.Rəsulzadənin bu çıxışını belə təsvir edirdi: "Məhəmməd Əmin milli ittihadında bu üç rəngin: türkləşmək, islamlaşmaq və müasirləşmək amalı əlamətindən ibarət olduğuna işarə ilə - bu bayraq endirilməz! - dedikdə bütün məclis ayağa qalxıb əl çala-çala bayraqları salamlarkən, təəssüratı-fövqəladəmdən başımın tükləri biz-biz durdu".

Qeyd edim ki, dövlət bayrağımızdakı səkkiz guşə ilə bağlı da müxtəlif izahlar vardır. Bir izahda bildirilir: Ay (qəməri) təqvim islam ölkələrində geniş istifadə olunurdu. Ay təqvimində tarixdə "Türk dövrü" kimi qalmış ay təqvim yaradılmışdır. Ay fazalarının təkrarlanması müddətinə uyğunluq üçün təqvimdə hər səkkiz ildə üç dəfə (2, 5 və 7-ci illərdə) ilin axıncı ayı olan Zilhəcəsinə 30-cu gün əlavə edilirdi.

Beləliklə, "Türk dövrü kimi tanınan bu təqvim dəqiqliyinə görə fərqlənirdi. Sonralar "Türk dövrü təqvimini yenidən təkmilləşdirərək hər 126 ildən bir səkkizlik dövrün axıncı dövründəki 7-ci il zamanı Zilhəcəni 29 sutka saxlamaqla dəqiqliyi 1290-cı ildə bir sutkaya qaldırılmış və təqvimdən XVI əsrdən Türkiyədə istifadə etmişlər.

Çox güman ki, əsası Osman Qazi tərəfindən qoyulmuş Türk İmperatorluğunun bayrağındakı ay hilalı yanındakı səkkizbucaqlı dövlətin vaxt ölçüsü cədvəlinə rəmzi işarədir (3).

Bəzi izahlarda isə səkkiz guşəli ulduz "Od Yurdu"nun səkkiz hərfli yazılışına işarədir. Böyük yazıçı C.Cabbarlı yazırdı: "Səkkiz küncü şü ulduz səkkiz hərfli Od yurdu".

Bayrağımızdakı göy rəng türkləşmək ideyası ilə bağlıdır. Türklərin göy rəngə üstünlük verməsi ilə bağlı müxtəlif izahlar da mövcuddur. Orta əsrlərdə islam dinində olan türkdilli xalqların yaşadığı ərazilərdə saysız-hesabsız qədim abidələr tikilmişdi. Bu abidələrin əksəriyyəti göy rəngdə olmuşdu. Bu baxımdan göy rəng həm də simvolik mənə daşmışdır. Göy

rəng həm də XIII əsrdə Elxanilər dövrünün əzəmətini, onların zəfər yürüşlərini əks etdirir.

Bayrağımızdakı yaşıl rəng islam dininə mənsubluğumuzu ifadə edir. Böyük mütəfəkkir Əli bəy Hüseynzadə "Qırmızı qaranlıqlar içində yaşıl işıqlar" əsərində yaşıl rəngin geniş izahını vermişdir.

Milli bayrağımızdakı qırmızı rəng müasirləşməni, inkişafı əsas götürür. Məlum olduğu kimi, XVIII əsrin sonlarında Fransa Burjua inqilabından sonra kapitalizmin inkişafı ilə bağlı Avropa ölkələrində böyük irəliləyişlər baş vermişdi. Həmin dövrdə proletariatin kapitalizm quruluşuna qarşı mübarizəsi olmuşdu. Bu illərdə qırmızı rəng Avropanın simvoluna çevrilirdi. Ə.Hüseynzadə yazırdı: "Avropalaşalım, firəngləşəlim deyirsiniz. Lakin ey qare (ey oxucu), müraciətdən müraciətə fərq vardır. Biz avropalıların ədəbiyyatına, sənayelərinə, ümum və maarifinə, kəşfiyyat və ixtiralarına müraciət etmək istəyirik, özlərinə degil! Biz istərik ki, islam ölkəsinə onların beyinləri, dimaqları girsin!" (7, s.420-425).

Milli bayrağımızda qırmızı rəngin üzərində ortada aypara və səkkizguşəli ulduzun təsviri verilib. Aypara bir vaxtlar Bizans imperiyasının paytaxtı Konstantinopolun gerbi olmuşdu. Türklər 1453-cü ildə Konstantinopolu aldıqdan sonra həmin gerb Osmanlı imperiyası tərəfindən islam dininin bir rəmzi kimi qəbul edilmiş və həmin dində olan başqa xalqlara keçmişdir (Bax: M. Əliyev. "Qobustan" jurnalı, 1989, N 3).

Müxtəlif guşəli ulduzların təsvirlərinin izləri dünya sivilizasiyasının ən qədim məskəni hesab olunan Mesopotomiya ilə əlaqədardır. Ulduz təsvirlərinin yaranması astronomiya elmi ilə bağlıdır.

Böyük yazıçı C.Cabbarlı şeirlərinin birində yazırdı:

Bu ay, ulduz boyaların qurultayı nə demək,
Bizcə belə söyləmək.

Bu göy boya - göy Moğoldan qalmış bir türk nişanı,

Bir türk oğlu olmalı.

Yaşıl boya- islamlığın sarsılmayan imanı,
Ürəklərə dolmalı.

Bu al boya- azadlığın, təcəddüdün fərmanı,
Mədəniyyət bulmalı.

Azərbaycan Milli Qurtuluş Hərəkatının böyük ideoloqu M.Ə.Rəsulzadə 1918-ci ildə Azərbaycan Parlamentinin yığıncağında demişdi: "Bizim qaldırdığımız bayrağın üç rəngi: türk milli mədəniyyətinin, müsəlman sivilizasiyasının və müasir Avropa demokratik əsaslarının simvoludur".

Azərbaycan 1920-ci ildə işğal edildikdən sonra başda M. Ə. Rəsulzadə olmaqla dəyərli insanlarımız bu bayrağı Türkiyə və Avropa ölkələrində mühacirətdə qorudular, yaşatdılar.

Qeyd edim ki, Sovetlər Birliyi dövründə üçrəngli dövlət bayrağımız 1957-ci ildə XX qurultayda "şəxsiyyətə pərəstiş" məsələsi qoyulduqdan sonra üç azərbaycanlı vətəndaşımız (adları Cahid, Çingiz, digəri isə Nazim olub) tərəfindən bir saatdan çox "Qız Qalası" üzərində dağalandırıldı. Həmin şəxsləri isə (onların sayı ümumilikdə 15-ə qədər olub) sonradan 12-13 ilə qədər həbsə məhkum etdilər.

1988-ci ildən başlanan Azərbaycan Xalq Hərəkatı dövründə yenidən üçrəngli bayrağımız meydanlarda dağalandı.

DÖVLƏT RƏMZLƏRİNİN BƏRPASI

1. Bayraq. 1988-ci ildə Azadlıq hərəkatı başladığında Üçrəngli bayraq yenidən xalqımızın başı üzərində dağalandı. 1990-cı ilin noyabrın 29-da "Azərbaycan SSR-in adının və dövlət bayrağının dəyişdirilməsi haqqında" fərman verildi və 1991-ci ilin fevralın 5-də qanunvericilik orqanı tərəfindən təsdiqləndi. Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı haqqında Əsasnamə hazırlandı. Dövlət bayrağı haqqında məsələ Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında təsdiq edildi. Konstitusiyanın 23-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilir: "Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı bərabər enli üç üfüqi zolaqdan ibarətdir. Yuxarı zolaq mavi, orta zolaq qırmızı, aşağı zolaq yaşıl rəngdədir və qırmızı zolağın ortasında bayrağın hər iki üzündə ağ rəngli aypara və səkkizguşəli ulduz təsvir edilmişdir. Bayrağın eninin uzunluğuna nisbəti 1:2-dir".

2. Gerb. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə hazırlanmış gerb layihəsi rəssam

R.Məmmədov tərəfindən təkmilləşdirilmişdir. 1993-cü ilin 19 yanvar tarixli Konstitusiyaya qanunu ilə Dövlət gerbimizin rəngli və ağ-qara təsviri, fevralın 23-də isə Əsasnaməsi təsdiq edildi.

3. Himn. Müəllifləri Ü.Hacıbəyli və Əhməd Cavad olan Dövlət Himnimiz Azərbaycan Milli Məclisinin 1992-ci il 27 may tarixli qərarı ilə qəbul edilib. 1993-cü ilin mayın 2-də Dövlət Himni haqqında Əsasnamə təsdiq olunub. Himnimiz bəstəkar A.Əzimov tərəfindən böyük xor və orkestr üçün oranjeman edilmişdir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyatın siyahısı:

1. "Açıq söz" qəzeti, 1915, № 1.
2. "Açıq söz" qəzeti, 1916, № 299.
3. Ətayi Ə. Təqvimlər keçmişdə və bu gün. "Elm", 1998, № 1.
4. Nəсібzadə N. Azərbaycan Demokratik Respublikası. Bakı, 1990.
5. Rəsulzadə M.Ə. Milli Azərbaycan Hərəkatının xarakteri. // "Azərbaycan Yurd Bigisi", İstanbul, 1933, № 29.
6. Yaqublu N. Məmməd Əmin Rəsulzadə. Bakı, 1991.
7. Yaqublu N. Məmməd Əmin Rəsulzadə ensiklopediyası. Bakı, 2013.

Summary

Nasiman Yagublu

Meaning of the "three colored flag"

Key words: flag, three colored, Azerbaijan, M.A.Rasulzade, A.Huseynzade

The article was devoted to the meaning and the history of the three colored flag of the Azerbaijani Republic. In article, there is given broad information about the colors in our state's flag. Later, the political meaning of the flag is revealed. The first official decision of the state about the flag is noted and talked about. It is given that many renowned poets of Azerbaijan have written lots of poems about this flag. The flag became the official symbol of Azerbaijani government for the first time in 1918. Then it is also added that, this flag was forcefully banned in the time of Soviet regime. Currently, this three colored flag again remains as the official flag of the state of Azerbaijan.

Резюме

Насиман Ягублу

Еще раз о значении трехцветного флага

Ключевые слова: трехцветный флаг, Азербайджан, М.Э.Расулзаде, А.Гусейнзаде

Статья посвящена истории создания и значению трехцветного флага Азербайджанской Республики. Представлено описание цветов и символики флага, политического значения решения правительства Первой Азербайджанской Республики об утверждении этого важного государственного атрибута. В статье также указывается, что, несмотря на запрещение трехцветного флага в советские годы, трои азербайджанцам все же удалось ненадолго водрузить флаг на Девичьей башне в Баку. В заключение показана историческая преемственность символов первого демократического государства и современной Азербайджанской Республики.